

GUDINNOR, HOROR, HUSTRUR OCH SLAVAR I ANTIKENS GREKLAND OCH ROM

Kvinnor under den klassiska antiken

Av
Maila Hämäläinen

Resumé

Uppsatsens syfte var att översätta en historisk facktext som inte tidigare har översatts, genomföra en analys av källtexten med textanalytiska metoder och kommentera de översättningsproblem som uppstod. Textanalysen visade att källtextens stil var av vetenskaplig karaktär med nominala, abstrakta och exakta stildrag. Vid översättningen tillämpades den princip om dynamisk ekvivalens som grundar sig på Eugene Nidas teorier. Översättningskommentaren koncentrerade sig på problem vid översättningen av presens particip samt på de terminologiska problem som källtextens många grekiska termer gav upphov till. En kortare terminologisk undersökning genomfördes som visade släktskapen mellan termer i de båda språken.

Magisteruppsats (20p) i engelska med inriktning på översättning
Stockholms universitet
Vårterminen 2004
Handledare: Ann-Marie Vinde

Disposition

1. Resumé
2. Presentation av källtexten: Pomeroy, Sarah B.
Goddesses, Whores, Wives, and Slaves, s. 57-78
 - 2.1 Författare
 - 2.2 Innehåll
 - 2.3 Målgrupp
3. Analys av källtexten
 - 3.1 Den vetenskapliga genrens kännetecken
 - 3.1.1 Undersökning av svårighetsgraden hos tre texter
 - 3.1.2 Stil
 - 3.1.3 Satskonnektion
 - 3.1.4 Referensbindning
 - 3.1.5 Slutsats
4. Källtext och översättning (saknas här)
5. Förutsättningar för översättningen
 - 5.1. Översättningens målgrupp
 - 5.2. Översättningsprincip
 - 5.2.1 Dynamisk ekvivalens
 - 5.2.2 Naturlig översättning
 - 5.2.3 Processens tre stadier
 - 5.2.4 Kompletteringar och förklaringar
6. Översättningsproblem och terminologi
 - 6.1. Översättning av presens particip
 - 6.1.1 Material och hypotes
 - 6.1.2 Undersökning och resultat
 - 6.1.3 Slutsats
 - 6.2. Det tredje språket: klassisk grekiska

- 6.3 Förekomst av amerikansk engelska
- 6.4 Terminologisk undersökning
 - 6.4.1 Begreppssystem
 - 6.4.2 Släktskap
- 7. Avslutning
- 8. Summary in English (saknas här)
- 9. Referenser
- 10. Bilagor

2. Presentation av källtexten

2.1 Författaren

Sarah B. Pomeroy är en amerikansk professor i ämnet antikens historia. Hon har undervisat vid flera amerikanska och europeiska universitet och skrivit ett flertal böcker i sitt ämne, varav de flesta handlar om kvinnors liv och villkor under denna epok i historien. I sin inledning till "Goddesses, Whores, Wives, and Slaves", som utkom 1975, berättar hon att hon under sin egen studietid saknade just denna historiska aspekt. "Did his wife Xanthippe ever hear Socrates' dialogues on beauty and truth?" (Pomeroy, s.ix).

2.2 Innehåll

Källtexten är ett kapitel ur en bok i ämnet antikens historia, ett ämne som enligt traditionen behandlar politik, krig och vetenskapliga och intellektuella framsteg. Det innebär att de personer som har haft historisk betydelse och som det forskats kring har varit män, och framför allt män som tillhört de högre klasserna. Kvinnor har i stort sett lämnats helt utanför med några få undantag, vilket är anledningen till att det inte finns tillnärmelsevis lika mycket skrivet om kvinnors liv, arbete och upplevelser under seklernas gång. Inte ens om de kvinnor som levde i Grekland och Rom under deras respektive storhetstid finns särskilt mycket kunskap.

Den bok som ligger till grund för översättningen är ett försök att i någon mån råda bot på denna brist. Den handlar om kvinnors situation under Greklands och Roms storhetstid, en tidsrymd på mer än femtonhundra år, från erövringen av Troja år 1184 f. Kr. till den romerske kejsaren Konstantins fall 337 e. Kr. Kapitel IV, som jag har översatt, tar upp kvinnornas levnadsförhållanden i Athen under fem- och fyrahundratalet f. Kr. Det handlar om kvinnans ställning i

samhället, äktenskapliga förhållanden, hemgift och arv, barnafödande, arbete och religiösa kulturer.

2.3.Källtextens målgrupp

I inledningen berättar författaren att upprinnelsen till boken var en serie föreläsningar som hon höll vid Hunter College i New York (Pomeroy, s. xiii). Boken vänder sig alltså till studerande på universitetsnivå, vilket innebär att den använder ett vetenskapligt uttryckssätt på en ganska hög språklig nivå. Den innehåller också ett flertal uttryck på klassisk grekiska, vilka inte alltid förklaras. Detta bidrar också till intrycket av vetenskaplighet liksom de många fotnoterna och citaten och den långa listan av referenslitteratur.

Författarens livliga och engagerade sätt att skriva om kvinnors liv under den här epoken med många konkreta detaljer gör dock att även en s.k. bildad allmänhet skulle kunna ha glädje av boken, även om främst de många uttrycken på grekiska gör texten svårtillgänglig.

3. Analys av källtexten

Vid analysen av källtexten har jag intresserat mig för dess genretillhörighet. Boken har använts och används fortfarande som kursbok för universitetsstuderande. Den är med andra ord en lärobok på hög nivå. Kan den sägas tillhöra den vetenskapliga genren?

Enligt Hellspong-Ledin (1997, s. 24) är en genre ”*en socialt förankrad textsort, som har fått sitt namn av sina användare och som är rotad i en viss verksamhet*”, i det här fallet alltså en *bok* skriven av en *vetenskapsman* inom hennes ämne *antikens historia*. Hellspong-Ledin nämner också andra

karaktäristiska drag hos en vetenskaplig text, som hänvisningar till andra forskare och kritik av deras rön. Enligt Melin-Lange (1995, s.113) är den vetenskapliga texten objektiv i tonen, nyanserad och måttfull, medan en populärvetenskaplig text kan tillåta sig att vara mer generaliserande och tvärsäker. Den senare kan också vara betydligt mer *informell* (Melin-Lange, 1995). Melander (1987, s.114) nämner att den vetenskapliga texten ofta anses vara mer svårtillgänglig. Båda texttyperna använder sig av vetenskaplig terminologi.

Min hypotes var att texten är mer populärvetenskaplig än vetenskaplig. Till detta bidrar att den känns relativt lättläst och har en engagerad och personlig ton. Den innehåller visserligen många fackuttryck som inte förklaras (*the Dark Age, agnatic, the Peloponnesian War*) men sådana kan förekomma i både vetenskapliga och populärvetenskapliga texter. Däremot bidrar orden på klassisk grekiska till att texten gör ett mer vetenskapligt intryck. Författaren hänvisar också flitigt till andra forskare genom citat och fotnoter och kritiserar deras slutsatser.

Ett sätt att få reda på till vilken genre en text tillhör är att undersöka dess stil. En viss genre har en viss stil. För stilanalysen har jag jämfört texten med två andra texter, varav den ena kan sägas vara strikt vetenskaplig och den andra populärvetenskaplig. Den förstnämnda texten är en doktorsavhandling i engelska och den andra en bok om astronomi. Vid stilanalysen har jag utgått från kap. 10 i Hellspong-Ledin (1997) och undersökt hur texten passar in på de stilaxlar som nämns där.

Ytterligare en stilfaktor är det sätt på vilket innehållet i en text binds samman. Vissa bindningar är vanligare i t.ex. vetenskapliga texter än i berättande. För att ta reda på om förekomsten av olika bindningstyper i texten påminner om vetenskapliga eller populärvetenskapliga texter har jag undersökt dess satskonstruktioner och referensbindningar. För dessa undersökningar har jag använt modellen i Nyström (2001) och jämfört mina resultat med de

exempeltexter som finns i denna. Där utgår Nyström från svenska texter och resultatet av min undersökning är kanske därför inte direkt jämförbart med de svenska.

3.1 Den vetenskapliga genrens kännetecken

När det gäller frågan om textens genre har jag försökt fastställa om den är vetenskaplig eller populärvetenskaplig. Nationalencyklopedin definierar populärvetenskap som:

”i vidaste mening all vetenskaplig information som inte riktar sig till fackmän på det behandlade området”.

Vetenskaplig information borde då vara information som riktar sig till fackmän på området. Det förefaller rimligt att anta att om en vetenskapsman vänder sig till icke fackmän, måste han eller hon förenkla framställningssättet för att göra sig förstådd. Frågan är då vilka Pomeroy riktar sig till.

Källtexten har alla de formella drag som är typiska för en vetenskaplig text. Den har s.k. inbäddade texter, som citat och referat av andra forskare (Hellspong-Ledin, 1997), t.ex. citatet på s. 16 och följande referat:

”Ehrenberg believes that women did not attend the theater.”
(s. 18, rad 6)

För vetenskaplighet talar också den formella utformningen med inledning, sammanfattning, fotnoter, litteraturlista och register. Dessutom är de många grekiska termerna, även om de översätts eller förklaras, en indikation på att texten är vetenskaplig.

3. 1. 1 Undersökning av svårighetsgraden hos tre texter

Eftersom en populärvetenskaplig text skall rikta sig till en icke-expert området är det lätt att dra slutsatsen, att den har ett ”enklare” språk än en vetenskaplig text. För att få ett mått på textens svårighetsgrad har jag undersökt meningslängd, satslängd, antalet bisatser per 100 makrosyntagmer, läsbarhetsindex och fundamentlängd på sidorna 74 – 76. Jag har sedan jämfört dessa data med två andra texter. Den ena är en doktorsavhandling i engelska, Omberg, Margaret. 1976. *Scandinavian Themes in English Poetry*, alltså en vetenskaplig text skriven av en forskare. Den andra texten är ett utdrag ur Hawking, Stephen. 1988. *A Brief History of Time. From the Big Bang to Black Holes*, en populärvetenskaplig bok om astronomi. För mina beräkningar har jag använt mig av Melin – Lange (1995) och Ledin (1991).

	Ord/mening	Ord/sats	Bisatser/100 makrosyntagmer	LIX	Fundament- längd
Omberg	34,6	16,5	81	67	7,1
Pomeroy	22,8	13,4	41	54	6,9
Hawking	24,2	9,6	125	47	5,3

Tabell 2

Av tabellen framgår att alla texterna har ganska långa meningar, Ombergs avhandling dock klart längre än de båda andra. Det är lite missvisande att jämföra med svenska texter, eftersom engelskan oftast har fler ord per mening på grund av större andel artiklar och prepositioner, men svensk facklitteratur har en genomsnittlig meningslängd på 20 ord per mening. Även satserna är längre i Ombergs avhandling än i källtexten, medan Hawking har betydligt färre ord per sats. Han har däremot ett stort antal bisatser per makrosyntagm, tre gånger så många som Pomeroy. Ombergs avhandling har också fler bisatser per makrosyntagm, högre LIX-värde och längre fundament än min källtext. Den är alltså, enligt gängse åsikter, betydligt svårare. I den undersökning som Melander

(1987) gjort av vetenskapliga och populärvetenskapliga texter kom han fram till att skillnaden mellan dessa båda texttyper i fråga om LIX och meningslängd inte är påfallande stor. Enligt hans resultat ligger Pomeroy i nivå med de vetenskapliga texterna.

Ytterligare ett kännetecken på en vetenskaplig text är, enligt Hellspong-Ledin, att språkhandlingarna nästan enbart består av påståenden. Det stämmer bra både i fråga om Ombergs avhandling och källtexten. Pomeroy ställer frågor på ett ställe (s. 40, rad 20-24), frågor som hon sedan ägnar resten av avsnittet åt att besvara. Hawking har fyra frågor och ett utrop i sin text.

Slutsats: Källtexten har många av den vetenskapliga textens formella drag en är språkligt sett ”enklare” än den vetenskapliga avhandlingen och, när det gäller bisatser, mindre komplicerad än den populärvetenskapliga texten.

3.1. 2 Stil

För att fastställa källtextens stil har jag använt Hellspong-Ledins begrepp stilaxlar. De nämner tre övergripande sådana: *textuella, ideationella och interpersonella*. Dessa har i sin tur underavdelningar, t.ex. *nominal – verbal, enkel - utsmyckad* (textuell), *konkret – abstrakt, vag - exakt* (ideationell), *subjektiv – objektiv* och *dialogisk - monologisk* (interpersonell). Jag har undersöka stilaxlarna *nominal – verbal, konkret – abstrakt, vag – exakt och subjektiv – objektiv*.

Till att börja med prövade jag att karakterisera stilen i texten i allmänspråkliga termer med hjälp av den förteckning över stilkarakteriserande adjektiv som finns i Melin-Lange (1995). Jag fann att följande allmänspråkliga ord passar in på källtexten: abstrakt, exakt, informationstät, koncentrerad, objektiv, opersonlig, saklig, tung. Den har också drag av snabbhet och engagemang. För att bestämma var på stilaxeln *nominal- verbal* texten befinner sig beräknade jag dess nominalkvot enligt Ledin (1991). Det innebär att man dividerar det sammanlagda antalet substantiv, prepositioner och particip med det

sammanlagda antalet pronomen, adverb och verb. Jag har gjort beräkningarna på texten på s. 74-76 i källtexten. Resultatet är inte direkt jämförbart med svenska texter eftersom engelskan innehåller fler prepositioner på grund av sitt sätt att konstruera genitiv och fler particip på grund av den progressiva formen och andra participkonstruktioner. Men siffrorna kan ändå ge en viss vägledning. Nominalkvoten för källtexten är 2,58 vilket är ett mycket högt värde, om man jämför med värdet för svensk sakprosa som ligger strax över 1 (Melin-Lange, 1995, s. 160). Verbkvoten (antalet substantiv delat med antalet verb) ger 2,97, även det ett mycket högt värde. Andelen substantiv av det totala antalet ord när det gäller svensk bruksprosa är ca 27 %. I källtexten är den 29 %. Texten kan utan tvekan betecknas som nominal.

När det gäller innehållet (den ideationella stilaxeln) talar Hellspong-Ledin om stilaxlarna *konkret – abstrakt* och *vag – exakt*. En abstrakt text kännetecknas av många abstrakta substantiv, många passiva verb, få rums-och tidsadverbial och avsaknad av pronomen i 1: a och 2: a person (Hellspong-Ledin, 1997). Jag undersökte 50 meningar på sidorna 74-76 i källtexten. Eftersom det inte finns något jämförelsematerial har jag jämfört källtexten med två andra engelska texter. Den ena är ett utdrag ur Faludi, Susan: *Backlash*, s. 9-12, (se bilaga 5), en debattbok skriven av en amerikansk journalist. Den andra texten är en broschyr, *British Museum Souvenir Guide*, s. 30-33, (se bilaga 6).

Resultat

	Pomeroy	Faludi	Broschyr
Antal meningar	50	50	50
Antal ord	1138	1105	1381
Antal substantiv	336	333	407
Andel abstrakta substantiv	24 %	39 %	8 %
Passiveringsgrad	2,1 %	< 0,5 %	2.2 %
Rums- och tidsadverbial per mening	0,78	0,74	1,22
Antal personliga pronomen	2	0	14

Tabell 1

Skillnaderna mellan Falludi och Pomeroy är relativt små förutom att journalisttexten innehåller en betydligt större andel abstrakta substantiv än källtexten. Det kan förmodligen förklaras med att det textavsnitt jag undersökt i källtexten beskriver hur religiösa ceremonier går till och därför innehåller många konkreta substantiv som *kärl*, *präst*, *fackelbärare* mm. Museibroschyren har en ännu mindre andel abstrakta substantiv, vilket är förklarligt med tanke på att den beskriver konkreta föremål. Passiveringsgraden är ungefär densamma i källtexten och broschyren, medan Faludi har mycket få passiveringar. Den större andelen passiveringar i broschyren beror troligen på att den beskriver vad föremål tillverkats av (*is/was made of*). I fråga om rums-och tidsadverbial respektive pronomen i 1: a och 2: a person ser man tydligt att broschyren befinner sig på den konkreta delen av stilaxeln medan källtexten och Faludi har en högre abstraktionsgrad.

Vad beträffar stilaxeln *vag-exakt* säger Hellspong-Ledin att en exakt text innehåller väldefinierade begrepp, såsom facktermer, och ofta sifferuppgifter. Det stämmer med de sidor i källtexten som jag har undersökt. De innehåller en hel del facktermer med en klart fastställd betydelse, t.ex. de många grekiska orden för personer med uppgifter i de olika riterna. Där finns också många sifferuppgifter som gäller årtal, antal och ålder.

Den fjärde stilaxeln rör sig mellan polerna *subjektiv-objektiv*. I den här typen av text krävs det enligt normen ett objektiva framställningssätt. Detta innebär bl.a. att författaren håller sig i bakgrunden, t.ex. genom att undvika pronomen i 1: a person. Uttryckssättet bör också vara neutralt utan alltför värdeladdade ord. Pomeroy skriver ”we” 13 gånger och ”I” fem gånger. Hennes uttryckssätt är också ganska kraftfullt. Exempel på uttrycksfulla ord är *tremendous*, *excessive*, *blatant*, *flourish*, *extremely*, *rigid* (två gånger), *bizarre*, *abominable*. Framställningssättet ger också ett intryck av snabbt tempo genom uppräknings av olika företeelser, t.ex.

“Solon regulated the walks, the feasts, the mourning, the trousseaux, and the food and drink of citizen women” (s. 14, rad 13)

även

“...Athenian women could acquire property through their dowries, or by gift, or by inheritance as sisters, cousins, nieces, and aunts, though probably not as mothers.” (s.52, rad 24).

Ibland radar författatern upp ord som kanske inte är så logiskt sammankopplade, t.ex. ”...*that his disciple Xenophon was a theoretician, wealthy, and an exile.* (s. 48, rad 29) Slutsats: Källtexten har en nominal stil med en hög abstraktionsgrad och många exakta angivelser. Den kan också karakteriseras som subjektiv och engagerad.

3.1.3 Satskonnektioner

För att en text ska vara begriplig krävs bl.a. att dess meningar är kopplade till varandra med hjälp av bindeord s.k. konnektiver. Dessa konnektiver består av *konjunktioner, subjunktioner* och *konjunktionella adverb*. Enligt Melin-Lange (1995, s. 113) varierar förekomsten av konnektiver i olika textgenrer. En vetenskaplig text har andra typer av konnektiver än en narrativ text. För att få en uppfattning om vilken genre källtexten tillhör har jag undersökt dess satskonnektioner med hjälp av en modell som presenteras i Nyström (2001, kap. 7) och jämfört mina resultat med de resultat som Nyström redovisar.

Inför analysen delades texten upp i makrosyntagmer för att göra det lättare att se satsgränserna. Jag har analyserat sidorna 71-73 i Pomeroy. Avsnittet består av 65 ms. Därefter identifierade jag konnektivbindningarna (se bilaga 1) och klassificerade dem efter typ: *additiv, temporal, komparativ och kausal*.

Det bör påpekas att Nyströms analystexter är svenska, vilket innebär att det förmodligen inte ger helt rättvisande resultat då man överför hennes metoder och resultat på en engelsk text. Men förhoppningsvis ger resultatet ändå en uppfattning om källtextens satskonnektion. Som jämförelsematerial visas värdena för en debatt artikel som analyserats i Nyström.

Resultat

Satskonstruktioner	Pomeroy		Debattartikel (Nyström)	
Bindningstyp	Antal	Procent	Antal	Procent
Additiv	13	28	17	31
Temporal	4	9	6	11
Komparativ	16	35	17	31
Kausal	13	28	15	27
Summa	46	100	55	100
Konnektiver/100 ms	70		74	
Konnektiver/100 ord	3,8		3,6	

Av resultatet framgår att källtexten har få konnektiver per 100 ord, men många konnektiver per 100 makrosyntagmer. Samma förhållande gäller för debattartikeln. Enligt Nyström sammanhänger detta med makrosyntagmernas längd. När makrosyntagmerna innehåller många ord blir det glest mellan konnektiverna. Däremot påverkas inte antalet bindningar per makrosyntagm. Detta värde är högt för båda texterna. I en av de noveller som finns med i Nyströms analysmaterial är konnektivtätheten endast 46 per 100 makrosyntagmer.

De övriga värdena för källtexten och debattartikeln överensstämmer också väl fränsett källtextens något större antal komparativa konnektiver och färre temporala. Man kan också dela upp konnektiverna i två grupper, *additiva - temporala* och *komparativa - kausala*. Då framgår det att den senare typen dominerar i såväl källtexten som i artikeln. De två noveller som ingår i

Nyströms material har däremot en stor andel additiva och temporala konnektioner.

Den additiva konnektionstypen har lika stor andel av bindningarna som den kausala i källtexten. Även debattartikeln innehåller många additiva bindningar. Enligt Nyström är det en konnektionstyp som är relativt okänslig för texttyp och därför finns i alla slag av texter. Det är svårt att åstadkomma texter som helt saknar berättande inslag (Nyström, s. 148).

Slutsats: Källtexten har enligt denna undersökning en konnektivbindning som är mer typisk för en utredande text än en berättande. Den är också ganska tät, 70% av alla makrosyntagmer har någon typ av bindning.

3. 1. 4 Referensbindning

För att få ytterligare ett mått på textbindningen och se huruvida den kunde säga något om eventuell vetenskaplighet undersökte jag dess referensbindning. Nyström (2001) förklarar begreppet på följande sätt: *"...en text som är någorlunda ämnesmässigt sammanhållen utvecklar en referensbindningsstruktur. Bindningen bygger ju på att begrepp återkommer i texten."* De konstituenterna i en text som bär dess innehåll och som återkommer i texten är dess referenter. De olika förekomsterna av en referent kopplas till varandra enligt olika bindningsmönster. För att analysera denna struktur identifieras referenterna, varpå bindningstypen analyseras. Även här ska en reservation göras, eftersom analysmetoden bygger på svenska texter. Det kan ha påverkat resultatet av analysen av källtexten.

För analysen använde jag samma avsnitt ur källtexten som i föregående undersökning (Pomeroy, s. 71-73) och följde modellen i Nyström, 2001, kap. 3 och 4. Eftersom rubriken ingår är antalet makrosyntagmer 66. Makrosyntagmernas längd, 18,3 ord, får till följd att de ofta innehåller flera satser och fraser, vilket innebär att en referent kan förekomma flera gånger inom samma makrosyntagm. Det kan då uppstå frågor om hur nära varandra

referenterna kan stå för att få räknas som en referensbindning. Nyström räknar inte med en bindning mellan relativt pronomen och korrelat. Däremot har hon räknat andra bindningar mellan olika satser och fraser inom samma makrosyntagm. I källtexten finns det ganska många sådana bindningar, de flesta är av typen identitet eller pronominalisering. (Se ms 10, 20 och 51).

Hon diskuterar också hur långt ifrån varandra referenterna kan befinna sig för att det ska föreligga en referensbindning. Hon konstaterar att det inte går att ge ett generellt svar på frågan utan det beror på texten. Namn tenderar att vara referenter som känns sammanhållande över stora textavstånd. I min analys har jag tagit med alla referensbindningar. Det längsta avståndet är 16 makrosyntagmer.

De tre bindningstyper som undersökts är identitetsbindning, semantisk bindning och inferens. De två förstnämnda är i sin tur indelade i undergrupper, vilka framgår av uppställningen nedan.

Referensbindning , Pomeroy, s. 71-73

Identitetsbindningar	Antal	Procent
Identitet	42	21
Modifierad identitet	25	13
Delidentitet	15	7
pronominalisering	22	11
antecedent	6	3
ellips	0	0
återställning	0	0
synonymi	30	15

Semantiska bindningar	Antal	Procent
kontrast	2	1
komparation	4	2
hyponymi	8	4
hypernyymi	5	3
co-hyponomi	0	0
specificering	4	2
generalisering	2	1
co-specificering	0	0
Inferens	33	17
Summa bindningar	198	100
Bindningar per makrosyntagm		3
Bindningar per 100 ord		16,6

Det finns ingen makrosyntagm som saknar referent (rubriken undantagen). Det finns några med endast en referent (ms 52, 63). Några makrosyntagmer har så många som sex referenter.

Siffrorna ovan visar att identitetsbindningarna är betydligt frekventare än de semantiska bindningarna. Så är det även i andra typer av texter som Nyström har analyserat. Hennes analys av en debattartikel ger värden som i stora drag överensstämmer med källtextens. Hon säger också att ju fler bindningar, desto tätare sammanbunden text. Det är dock inte antalet bindningar per makrosyntagm som är avgörande utan antalet bindningar per 100 ord. Debattartikelns värden är 3,5 bindningar per makrosyntagm och 17 per 100 ord. Hon har även analyserat en novell som får värdena 2,7 och 25. Skillnaden mellan texterna beror på att debattartikeln har en stor andel nominalfraser (detta gäller också för källtexten) varvid konstituenterna blir längre än i novelltexten

och bindningarna därmed färre. Ytterligare ett sätt att jämföra är att räkna samman resultaten för de tre kategorierna.

Bindningar baserade på Källtexten		Debattartikel	Novell
Referentidentitet	70	64	72
Semantiskt besläktade referenter	13	21	18
Inferens	17	16	10
	100	100	100

Av värdena framgår att källtexten ligger närmare novellen än debattartikeln när det gäller referentidentitet. Till detta bidrar eventuellt de många pronominaliseringarna och antecedentbindningarna som är betydligt fler i källtexten än i Nyströms debattartikel. Ett stort antal bindningar av dessa två typer brukar tyda på berättande text, inte utredande. Men i källtexten förekommer *kvinnor – de, slavar – de* osv. vid ett flertal tillfällen. Det innebär inte att texten centreras kring *en* kvinna eller slav. Sådan personcentrering förekommer dock också. I källtexten finns också ganska många exempel på delidentitet i samband med staden Athen, t.ex. Athens, Athenian life (här kan analysen ifrågasättas), Athenians. Även andelen synonymer är hög. Det är en svåridentifierad bindningstyp, där man ofta tvekar om huruvida det är fråga om synonymi eller inferens. Jag har t.ex. gjort bedömningen att ”*mistress and slave*” i makrosyntagm 12 är en synonym till ”*heroines and choruses of female slaves*” i samma makrosyntagm, men uttrycket skulle även kunna analyseras som ny och modifierad identitet. Andelen semantiska referensbindningar är låg i källtexten jämfört med såväl debattartikeln som novellen. Nyström förklarar den relativt stora andelen semantiska bindningar i debattartikeln med att den typen

av texter ”centreras kring begrepp, snarare än personer” (s. 59). Det kan till en viss del förklara varför källtexten har få semantiska bindningar. Visserligen är den viktigaste konstituenten i texten begreppet arbete, men i vissa partier handlar texten om personer (Sokrates, Aristarchos, Xenofon, mannen och hans hustru). Makrosyntagm 16-23, som redogör för samtalet mellan Sokrates och Aristarchos, innehåller ett stort antal av textens bindningar, 40 av 198. Antalet ord i textavsnittet är 154. Det ger en bindningstäthet på 5 per makrosyntagm och 25 per 100 ord. 26 av bindningarna är identitetsbindningar. Detta avsnitt av texten är berättande, det liknar alltså mer en novell än en vetenskaplig text eller debattartikel.

Vad som eventuellt tyder på att texten är relativt svårtillgänglig, något som ofta kännetecknar en vetenskaplig text, är de många inferensbindningarna. Enligt Nyström består svårigheten i att dessa bindningar bygger på att läsaren förstår ett samband som inte uttalas explicit. (Nyström, s. 158).

Slutsats: Resultatet av undersökningen säger inget om textens eventuella vetenskaplighet. Däremot visar den att texten är tätt sammanbunden med många referensbindningar. Ett flertal referenter följer med genom hela avsnittet, t.ex. women, work, Athens, slaves. De semantiska bindningarna är få medan inferensbindningarna är ganska frekventa, vilket tyder på en hög svårighetsgrad hos texten.

3. 1. 5 Slutsats

Analyserna visar att de allmänspråkliga ord med vilka jag karakteriserade texten är adekvata. Källtextens stil är *nominal*, med en mycket hög nominalkvot. En hög nominalkvot innebär också att texten är *informationstät* (Melin-Lange, 1995, s.44). Texten har en hög *abstraktionsnivå*, eftersom den innehåller en relativt stor del abstrakta substantiv och få rums- och tidsadverbial. Den har facktermer och sifferuppgifter vilket gör den *exakt*. Däremot gör den inte ett opersonligt

intryck. Författaren använder ibland ett personligt pronomen i 1: a person och uttrycker sig på ett personligt sätt med en del kraftfulla ord och ett högt tempo.

Textens *satskonnektion*, med många kausala och komparativa kopplingar, tyder på en utredande och argumenterande text medan däremot referensbindningsmönstret inte kan sägas göra det. Det relativt stora antalet referensbindningar tyder på en viss "svårighetsgrad" vilket kan sägas vara typiskt för vetenskapliga texter.

De formellt vetenskapliga dragen som finns, t.ex. referenser av olika slag, litteraturförteckning m.m. tillsammans med den ytspråkliga svårighetsgraden tyder på en mer vetenskaplig än populärvetenskaplig text. Å andra sidan har Björn Melander (1987) konstaterat i en undersökning att skillnaden mellan populärvetenskapliga och vetenskapliga texter förmodligen inte ligger på den språkliga ytnivån. I en undersökning där han jämförde populärvetenskapliga och vetenskapliga texter fann han att det visserligen var skillnader mellan texterna men att denna skillnad inte verkade gå att fastställa med hjälp av jämförelser av meningslängd och LIX. (Melander, 1987, s. 115).

4. Källtexten och översättningen (saknas här)

5.Förutsättningar för översättningen

5.1Översättningens målgrupp

I min inledning nämnde jag att det finns få böcker skrivna om antikens kvinnor. På svenska verkar det inte finnas någonting. Det engelska originalet används för närvarande som kurslitteratur på Stockholms universitet i en fempoängskurs vid Institutionen för antikens kultur och samhällsliv som heter "Kvinnor i antiken". All litteratur på kursen i fråga är på engelska. De flesta studerande på ett universitet är vana vid och klarar av att läsa kurslitteratur på engelska, men det

är ändå ett främmande språk och det tar alltid längre tid och är arbetsammare att studera på ett sådant. Därför tror jag att en översättning av den här boken skulle fylla en funktion genom att göra det lättare att inhämta kunskap. Dessutom finns det säkert intresserade läsare som inte är studerande som skulle ha utbyte av boken, om den fanns översatt till svenska. Jag riktar mig således till universitetsstuderande och en s.k. bildad allmänhet, vilket har betydelse när det gäller den språkliga nivån på översättningen.

5.2 Översättningsprinciper

Den översättningsteoretiska princip jag valt att tillämpa är den dynamiska (dynamisk ekvivalens). Den innebär enligt Nida (Venuti, s. 136) att man i sin översättning försöker hitta det uttryck på målspråket som är närmaste *naturliga* motsvarighet till källspråkets uttryck. För att nå dit krävs, enligt Nida, att översättningsprocessen genomgår olika stadier. Jag har också valt en strategi i fråga om förklaringar och tillägg och textens stil.

5. 2. 1 Dynamisk ekvivalens

Principen om dynamisk ekvivalens innebär att det viktigaste är att informationen går fram, formen är underordnad – i princip. Det gäller emellertid att översättningen verkligen framför källtextens budskap och inte förändrar det i sin strävan att hitta ett så idiomatiskt uttryckssätt som möjligt på målspråket. Ingo, som instämmer med Eugene Nida, formulerar det sålunda: ”Så exakt som möjligt, så fritt som nöden kräver.” (Ingo, s.247)

I min översättning har jag försökt bevara källspråkets meningsbyggnad och ordföljd då det är möjligt. Ett exempel är denna relativt långa mening som kunde överföras till svenska utan större förändringar.

“Since children were produced to perpetuate the father’s house, they were the property of their father, and remained in his house when marriages were dissolved through death and probably also in cases of divorce. (s. 32, rad 8)

Eftersom barn avlades för att säkra fortlevnaden av faderns släkt var de sin fars egendom och blev kvar i hans hus, när äktenskap upplöstes på grund av dödsfall och förmodligen också i händelse av skilsmässa. (s. 33, rad 9)

Men trots att engelska och svenska är nära besläktade språk krävs det ofta förändringar för att få ett naturligt uttryckssätt i målspråket.

Evidence of the continuing shortage of men can be found in the arming of slaves and in the abnormal deployment of knights for the naval battle of Arginusae.(s.36, rad 2)

Att det rådde fortsatt brist på män bevisas av det faktum att slavar beväpnades och officerarna spreds ut på ett avvikande sätt inför sjöslaget vid de arginusiska öarna. (s. 37, rad 2)

5. 2. 2 Naturlig översättning

Ordet ”naturlig” är ett nyckelbegrepp. Nida definierar en ”naturlig” översättning som en översättning som är anpassad till målspråket och dess kultur i sin helhet, som passar budskapets innehåll och som är anpassad till målgruppen. För att komma fram till ett naturligt uttryckssätt på målspråket kan, enligt Nida (Venuti, s.137) förändringar behöva göras på flera nivåer. Det är fråga om ordklasser, grammatiska kategorier, semantiska klasser, diskursmarkörer och kulturkontext.

Det finns ganska många exempel på ordklassförändringar i min översättning. Till exempel har ”*The wide divergence of scholarly opinion is puzzling*” (s. 18, rad 9) översatts med ”*De stora skillnaderna i forskarnas åsikter är förbryllande*” (s. 19, rad 11). Adjektivet har bytts ut mot ett substantiv i genitiv. I denna mening är ändringen nödvändig, **De stora skillnaderna i forskliga åsikter...*, e.d. vore inte möjligt.

5. 2. 3 Tre stadier i processen

För att nå dynamisk ekvivalens krävs enligt Nida tre stadier i översättningsprocessen. Det är fråga om *literal transfer*, *minimal transfer* och *literary transfer*. (Nida, 1964, s. 185) Ingo benämner dessa begrepp *ord-för-ord-översättning*, *ordagrann* eller *bokstavlig översättning* och *fri* eller, vilket han föredrar, *flexibel översättning* (Ingo, s. 67-68). Nida menar att de två första stadierna ligger till grund för det tredje. Det skulle kunna fungera som en arbetsmodell vid översättning. Eftersom engelska och svenska är så närbesläktade språk har man sällan behov av att göra en *literal transfer*, men då det blir problem händer det att jag skriver ner en version som kan betecknas som en "minimal transfer" för att sedan gå tillbaka vid ett senare tillfälle och bearbeta den vidare till en *literary transfer*.

5. 2. 4 Kompletteringar och förklaringar

Något som skulle kunna ligga nära till hands när det gäller en källtext av det här slaget, med många ord och uttryck som inte används i allmänspråket, är att komplettera texten med förklaringar. Eftersom texten beskriver en kultur som är mycket olik den svenska, och dessutom på ett annat språk, kunde man, som Ingo föreslår, i fall där det förekommer kulturbundna företeelser, komplettera texten med en förklaring, eventuellt i form av en fotnot. (Ingo, s. 202). Jag har gjort detta vid två tillfällen. Det var då fråga om två engelska uttryck som inte verkade passa in i sammanhanget, vilket jag förklarade i en kort fotnot. Att inte kommentera detta skulle ha gjort att översättningen framstod som felaktig. För övrigt har jag avstått från förklaringar eftersom det rör sig om en fackspråklig text med många fotnoter som vänder sig till läsare med kompetens att förstå de kulturspecifika uttryck som finns. Jag instämmer med Nida i att tillägg får större effekt än utelämnningar. (Nida, 1964, s.188). Deras verkan blir mer märkbar, såvida det inte är fråga om nödvändiga tillägg som krävs på grund av olikheter i språksystemen.

5. 2. 5 Stilistisk ekvivalens

Ytterligare ett mål som jag har siktat emot har varit att försöka förmedla källtextens stil. Om målet med en dynamiskt ekvivalent översättning är att den ska ha samma effekt på målspråkets läsare som källspråkstexten har på läsare på källspråket är det viktigt att bevara stilen, i det här fallet en vetenskaplig, analyserande och argumenterande stil.

Till diskussionen om stil kan hänföras Kollers teori om olika typer av ekvivalens. (Koller, s.100). Av de typer han talar om är *connotative equivalence* också lika med *stylistic equivalence*. Han anser att bland det svåraste vid översättning är att uppnå denna ekvivalens men det är nödvändigt att sträva dit.

6. Översättningsproblem och terminologi

De problem som jag har stött på vid min översättning är givetvis till stor del lexikala och terminologiska men även grammatiska problem förekommer. Ett av dessa är översättning av de engelska participen. Eftersom particip mycket sällan används på samma sätt i ledig svenska som i engelska krävs det speciella strategier vid översättningen.

Ytterligare ett översättningsproblem vållas av förekomsten av ett tredje språk, nämligen klassisk grekiska. Det finns ett femtiotal ord på detta språk och författaren skriver dem på grekiska med latinska bokstäver. Någon gång översätter hon ordet. Ibland finns det ett svenskt citatlån. Problemet blir då om man ska använda citatlånet eller följa mönstret i källtexten och skriva orden på grekiska med latinsk ortografi. Eftersom författaren är amerikansk har texten också inslag av amerikanska engelska. De vållar ju knappast några problem vid översättning från engelska till svenska men det är ändå värt att notera de olikheter som finns.

Slutligen har jag gjort en kort terminologisk undersökning av några termer som betecknar religiösa företeelser i syfte att se hur de engelska och svenska orden är släkt med varandra.

6.1 Översättning av presens particip

6. 1. 1 Material och hypotes

För min undersökning av översättning av engelska presens particip valde jag ut de 100 första grafiska meningarna i källtexten och deras motsvarigheter i översättningen.

Min hypotes var att presens particip är mycket vanliga i den engelska texten och att de ofta bidrar till att översättningen måste formuleras om på olika sätt för att språket ska bli idiomatiskt. Vid en jämförelse mellan de 100 grafiska meningarna borde man följaktligen hitta stora skillnader i sådant som meningsbyggnad och meningslängd.

För att få ett mått på översättningens och källtextens grad av formell överensstämmelse beräknade jag först den genomsnittliga meningslängden. Den visar sig vara mycket lika. Antalet ord i källtexten är i genomsnitt 24,7 per mening och i min översättning 23,9. Det något större antalet ord i den engelska texten beror antagligen på användningen av bestämd artikel och prepositionen *of* vid genitiv.

För att se hur vanligt det var med omarbetningar i min översättning undersökte jag sedan hur väl översättning och källtext överensstämmer i fråga om uppdelningen i grafiska meningar. Det visar sig att min översättning i stort sett följer den engelska förlagan. Det är endast på ett ställe som översättningen har två meningar och källtexten en (s. 22, rad 27). Även i fråga om meningsbyggnad överensstämmer källtext och översättning i många fall. Satsdelarna hamnar på samma (eller nästan samma) plats i måltexten som i källtexten

1. In the sixth century B. C: the Athenian lawgiver Solon institutionalized the distinction between good women and whores.” (s. 14, rad 8)

“Under femhundralet f. Kr. fastställde den atenske lagstiftaren Solon skillnaden mellan respektabla kvinnor och horor. ” (s. 15, rad 5)

Engelskan kräver här rak ordföljd och svenskan omvänd, för övrig följs källtext och måltext åt.

Vidare fann jag att i 40 av de 100 meningarna är överensstämmelsen mellan språken mycket stor, om man ser till vilken typ av syntaktiska konstruktioner som använts. Med detta menar jag att en engelsk mening som t.ex. har konstruktionen *villkorsbisats plus huvudsats* har översatts med en svensk mening med samma konstruktion (s. 22, rad 19) respektive (s. 23, rad 19).

Tilläggas bör dock att överensstämmelse mellan språken framför allt finns i de kortare meningarna. Ju längre meningarna är, desto mer komplicerad blir konstruktionen och det är oftast i sådana långa meningar som particip och andra typer av satsförkortningar används.

2. ”These regulations, which seem at first glance antifeminist, are actually aimed at eliminating strife amongst men and strengthening the newly created democracy.” (s. 14, rad 20)

”Dessa föreskrifter, som vid första ögonkastet gör ett antifeministiskt intryck, syftar i själva verket till att förhindra osämja mellan män och stärka den nyligen instiftade demokratin.” (s. 15, rad 18)

6.1.2 Undersökning och resultat

I den senare exempelmeningen förekommer två presens particip som har översatts med en annan grammatisk konstruktion, vilket oftast är nödvändigt då man översätter till svenska. Det finns olika strategier att använda och jag har undersökt vilka strategier som förekommer i min översättning.

I de 60 meningarna, som alltså konstrueras på olika sätt i engelska och svenska, finns sammanlagt 30 presens particip. Fyra av dessa togs inte med i undersökningen, eftersom de antingen ingår i en progressiv form (*lacking*) eller

fungerar som adjektiv och därmed inte kan räknas till satsförkortningarna. (*puzzling, preceding, misleading*). Då återstod 26 presens particip i 21 meningar. (Se bilaga 7). Med tanke på att denna del av texten omfattar 2490 ord är andelen presens particip liten, ca 1 %.

Strategier vid översättning av presens particip Förekomst

	3
Med svenskt presens particip	
Infinitivfras	8
Relativ bisats	10
Annan typ av bisats	3
Ny mening	1
Preposition	1

Tabell 3

Participet *concerning* förekommer tre gånger i texten. Vid översättning av detta particip har man oftast flera möjligheter. Det kan dels översättas som svenskt presens particip, *rörande*, dels med en bisats, t.ex. *som rör* eller *när det gäller*. Även *regarding* kan översättas på flera sätt, bl.a. med ett particip. När det gäller *including* översätter jag det med en preposition, inklusive, vilket jag tror är den vanligaste översättningen, men det är också möjligt att översätta ordet med en relativsats, *som inkluderar*. Dessa tre uttryck förefaller vara vanliga i informativ text och fungerar som prepositionsuttryck snarare än verb. I Quirk m.fl. (1985) kallas de mycket riktigt också för "marginal prepositions", eftersom de fungerar som prepositioner men är besläktade med andra ordklasser, däribland verb. (Quirk, 9.8).

Frånsett de två fallen av "ordagrann" översättning som nämns ovan har endast ett engelskt presens particip översatts med ett svenskt, nämligen *representing* (s. 26, rad 17). Även detta skulle dock kunna översättas med en

relativsats. Det förefaller som om relativsatser är ett alternativ som fungerar bra för översättning av engelska presens particip.

3. Clearly, as members of the citizen class, they advanced over those people living in Athens who were not considered citizens.” (. 14, rad 36)

”Eftersom de tillhörde medborgarklassen stod de givetvis över de människor som bodde i Athen men inte betraktades som medborgare.”(s. 15, rad 35)

Då participet föregås av en preposition fungerar det däremot inte med en relativsats utan någon form av infinitivkonstruktion är att föredra.

4. ”Ehrenberg even cautions against trusting isolated pieces of material evidence” (s. 20, rad 7).

“Ehrenberg varnar till och med för att förlita sig på enstaka fysiska bevis. (s. 21, rad 8)

I följande mening, som jag visserligen har översatt som två meningar men som skulle fungera bra även med samordning, ger participet upphov till ett litet tolkningsproblem.

5. ”We know of at least two men who divorced their wives in order to marry heiresses, both providing for the remarriage of their wives.” (s. 22, rad 27).

“Vi känner till åtminstone två män som skilde sig från sina hustrur för att gifta sig med arvtagerskor. Båda såg till att deras före detta hustrur fick gifta om sig.” (s. 23, rad 27)

Om man samordnar satserna måste man välja en konjunktion. Då blir problemet: Vilken ska man välja? *Och* är neutralt, men det Kan vara möjligt att de två satserna står i något slags motsatsförhållande till varandra. Då kanske man borde sammankoppla dem med det adversativa *men*.

I det här fallet är problemet litet. Det ger knappast upphov till några missförstånd vilken konjunktion man än väljer. Men det finns fall där just participkonstruktioner kan ge upphov till tolkningsproblem.

6. 1. 3 Slutsats

Min hypotes att presens particip är mycket vanliga i den engelska texten och att de vållar många översättningsproblem visar sig stämma endast till en liten del. Endast ca 1 % av orden består av presens particip. De förekommer även i den svenska översättningen, dock endast tre gånger. Vad gäller problem vid översättningen fann jag att två översättningsstrategier fungerar bra i samband med dessa uttryck: översättning med en bisats, oftast en relativ, eller med en infinitivfras. Det kan dock uppstå tolkningsproblem vid översättningen. Detta gällde valet av konjunktion vilket kan orsaka att betydelsen förändras.

6.2 Det tredje språket: klassisk grekiska

Källtexten består av 8656 ord. Av dessa är 46 på klassisk grekiska. Därtill kommer många grekiska namn på statsmän, filosofer, gudinnor, släkter och platser. Författaren behandlar dess ord på olika sätt. Vid några tillfällen ger hon en översättning av det grekiska ordet, t.ex. "...the production of legitimate heirs to the *oikoi*, or families, " (s. 20, rad 28). Ibland är förklaringen oklar. *In such a family the daughter was regarded as 'attached to the family property'; hence her name epiklēros* (s. 22, rad 3). Det är en förklaring som man inte kan förstå utan att kunna klassisk grekiska. Först några rader längre ner kommer översättningen, *heiress*.

Vad gäller ortografin skriver Pomeroy många av orden i sin grekiska form men med latinska bokstäver, t.ex. Thesmophoriai. De flesta orden kursiveras med undantag för "Thesmophoriai" och "epiklerate" Med hjälp av markeringar skiljs grekiskans olika *e* och *o* åt. Hon skriver \bar{e} och \bar{o} för att markera att den grekiska stavningen innehåller ett η eller ett ω . Jag har behållit detta skrivsätt i översättningen.

Min översättningsstrategi har varit att försöka hitta en svensk form eller översättning av ordet. I vissa fall jag har kunnat hitta ett citatlån med svensk

ordform och använt detta, t.ex. thesmoforier. Dock finns inte citatlån till alla uttryck och då har jag låtit ordet behålla källtextens form, t.ex. *dadouchousa*.

Pomeroy använder också engelska former av grekiska namn, t.ex. *Hesiod* där svenskan använder *Hesiodos*. Jag har försökt att ta reda på vilken den svenska formen är och använt den. (Med undantag av vissa namn på familjer, t.ex. *Philaidae* som jag inte har lyckats hitta.).

Problemet med de grekiska ord som inte finns som citatlån på svenska är deras böjning. Engelskans *the* gör det lätt att uttrycka bestämd form (s. 20 rad 28) och tack vare of-genitiven går det också smidigt att uttrycka genitiv (s. 20, rad 37). På svenska är det inte lika enkelt. Vi kan inte skriva **oikoiens* medlemmar. Uttrycket måste formuleras om och ibland får man hoppa över bestämd form, *medlemmarna i oikoi*.

I texten förekommer även ett citat ur Aischylos' *Eumeniderna* i engelsk översättning. Där har jag sökt reda på en svensk översättning av samma text (Zilliacus, Emil). I sådana fall är det knappast tillrådligt att försöka sig på en egen översättning. (Ingo, s. 215)

6.3 Förekomst av amerikansk engelska

Källtexten har skrivits av en amerikansk författare. Jag har undersökt om den innehåller språkliga drag som avviker från brittisk engelska. Undersökningen gäller lexikala och grammatiska olikheter samt skillnader i ordföljd. Ortografiska skillnader tar jag inte upp här.

Enligt Quirk, 1.24 finns det ett relativt stort antal begrepp som betecknas med olika ord på amerikansk respektive brittisk engelska (i fortsättningen kallade AmE och BrE). Däremot är de grammatiska skillnaderna få. De som nämns är följande:

- I AmE står det finita verbet i allmänhet i singular vid kollektiva substantiv, medan BrE kan ha verbet antingen i singular eller i plural,

beroende på om man betraktar substantivet i fråga som singular eller plural.

- Det kan också skilja i bruket av former för förfluten tid. BrE kan kräva perfekt medan AmE har preteritum.
- Användningen av konjunktivformer kan vara olika. BrE använder *should* + *infinitiv* av relevant verb, medan AmE har presens konjunktiv som har samma form som infinitiven utan *to*.

Enligt Svartvik förekommer också följande olikheter:

- Placeringen av vissa adverb (*never*) i meningen kan skilja sig åt.
- Vid namn på mindre orter föredrar AmE ofta rumsprepositionen *in* där BrE har *at*. (Svartvik 432A)
-

Jag har funnit följande amerikanska drag i källtexten:

1. lexikala varianter

Det ord som på BrE heter *towards* heter på AmE *toward*. *Toward* förekommer tre gånger: på s. 20, rad 27, s. 32, rad 19 och på s. 48, rad 25.

Ordet *raise* används i en något annorlunda betydelse i AmE än i BrE. Enligt Norstedt har ordet i AmE betydelsen ”uppfostra barn.” (s.26, rad 11)

2. skillnader i bruket av konjunktiv:

1. s.26, rad 13 “*Custom dictated that a dowry commensurate with the father’s economic status be provided...*”

2. 30, rad 12 “*The necessity that the bride be a virgin...,*”

3. s.34, rad 24 “*...was it necessary that the mother of citizens be a citizen herself.*”

4, s 42, rad 18 “*...it was necessary that each family contribute at most one daughter...*”

3. skillnader i placeringen av adverb (*never*)

s. 28, rad 27 “*The bride and groom may have never set eyes...*”

4. bruket av rumsprepositionen *in*

s. 24, rad 3 ”...*appear much harsher than those at Sparta and Gortyn. In Sparta only unmarried girls...*” Här använder författaren först *at* och väljer sedan i nästa mening *in*.

En liten avvikelse ska dock noteras. I Quirk 4.48 nämns att bruket av *shall* minskar alltmer i båda varianterna av språket men framförallt i AmE, och ersätts med *should* och olika konstruktioner med *would*. I källtexten finns dock *shall* på s. 76, rad 1, däremot inget *should*.

Slutsats: Quirks påstående verkar stämma, skillnaderna mellan amerikansk och brittisk engelska är inte särskilt stora, åtminstone inte när det gäller vetenskaplig text. Däremot tror jag att man skulle hitta fler olikheter vid granskning av en mer informell text. En hel del av exemplen på amerikansk engelska i Quirk gäller vardagligt språk (9.10, 9.22 n., 8.100).

De skillnader som finns vållar knappast några problem vid översättning *från* engelska. Däremot kan det kanske uppstå svårigheter vid översättning *till* engelska om man inte har skillnaderna klara för sig

6.4 Terminologisk undersökning

För min terminologiska undersökning har jag valt ut tio engelska ord som har med religion att göra. Jag har dels upprättat ett begreppssystem över dem, dels studerat hur de och deras svenska motsvarigheter är släkt med varandra.

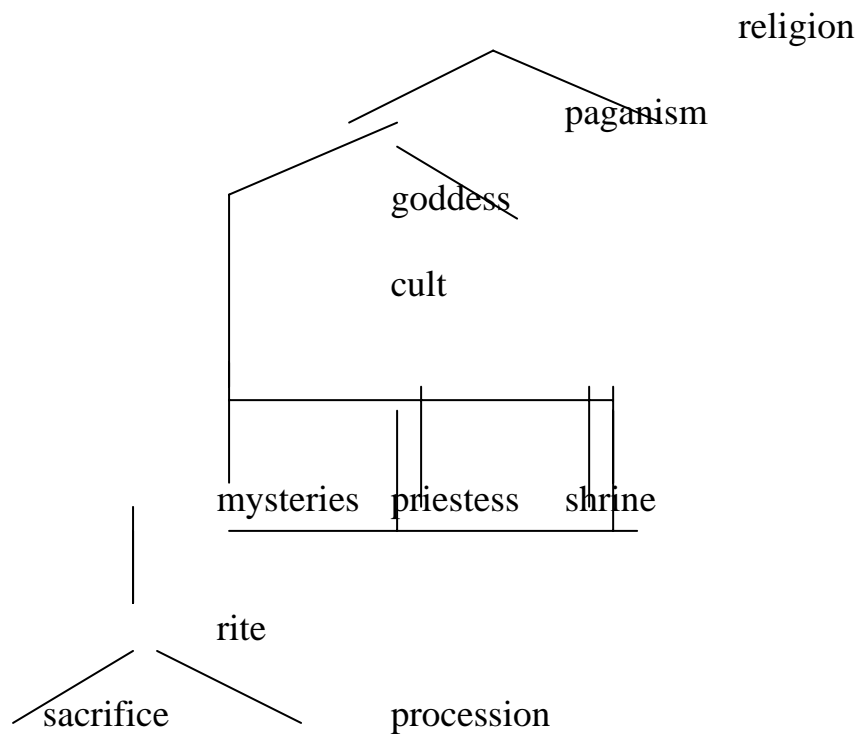
6. 4. 1 Begreppssystem

Följande termer har använts:

cult	goddess	mysteries	paganism	priestess
procession	religion	sacrifice	shrine	rite

Begreppssystemet är ett s.k. blandat begreppssystem (Spri, s.10-11). Det innebär att det innehåller olika typer av begreppsrelationer. Det överordnade begreppet är *religion*. *Paganism* är ett underordnat begrepp till *religion*. Relationen mellan dessa begrepp är generisk, liksom den mellan *rite* och *sacrifice*. Mellan "*cult*" och de tre begreppen *mysteries*, *priestess* och *shrine* råder en partitiv relation. Det tredje begreppssystem som TNC arbetar med, associativt begreppssystem, anser jag inte vara tillämpligt här. Man kan ifrågasätta om begreppet *goddess* är underordnat *paganism* eller om det ska ställas under *religion*. Detta är avhängigt av om man räknar religioner, där man tillber gudinnor, som hedniska. Är t.ex. hinduismen en hednisk religion? Eftersom det i mitt exempel inte förekommer något begrepp för en annan religion valde jag att ställa *goddess* under *paganism*.

Ifrån det överordnande begreppet går det en tom linje som markerar att det finns fler religioner än *paganism*. Därifrån har jag också markerat en tom linje eftersom religioner som har gudinnor också brukar ha gudar. Man skulle också kunna markera fler tomma platser vid begreppet *goddess* men eftersom det inte är alldeles klart vilka dessa kan vara nöjer jag mig med det som finns, *cult*. Till en kult hör *mysteries*, *priestess* och *shrine* i en sidoordnad relation. Begreppssystem över följande ord: cult, goddess, shrine, religion, goddess, priestess, procession, rite, sacrifice, paganism

6. 4. 2 Släktskap

Av undersökningen framgår att de svenska och engelska termerna är mycket lika varandra och följaktligen bör ha samma ursprung. De flesta orden kommer från latinet (*religion*, *cult*, *rite*, *procession*, *paganism*, *sacrifice*). *Priestess* och *mysteries* är inlånade från grekiskan, medan *shrine* och *goddess* är germanska. *Shrine* är detsamma som det svenska *skrin*, ett germanskt ord. Det ord som svenskan använder, *helgedom*, är också germanskt. *Paganism* och *sacrifice* har dock helt andra ord på svenska. Men även där finns likheter. Engelskan kan även använda *offering* för *sacrifice* (det förekommer faktiskt i Pomeroy, s. 58, rad 9). För *hedendom* finns ett gammalt engelskt ord, *heathendom*, som dock oftast betyder *hedningarna*. På svenska finns även ordet *paganus*, vilket enligt Nationalencyklopedin betyder *bybo*.

7. Avslutning

Den språkliga analysen av källtexten visar att den är en facktext med starkt nominal och abstrakt prägel. Dess vetenskapliga exakthet märks på de många citaten och referenserna och på sådana akademiska företeelser som fotnoter och register. Vid översättningen av detta slags texter är det givetvis viktigt med noggrannhet hos översättaren, eftersom ett vetenskapligt arbete i sig kräver stor noggrannhet. Dessutom är det bra med kunskaper om den historiska tid texten handlar om. Ytterligare en färdighet som kan komma till nytta vid översättning av den här texten är kunskaper i latin och klassisk grekiska. Författaren använder ofta uttryck på dessa språk och ger inte alltid en engelsk översättning. Oftast ges dock någon form av förklaring, men den kan komma längre fram i texten. I vissa fall finns det inte någon svensk översättning, enligt Klassiska institutionen på Stockholms universitet.

En engelsk författare av vetenskapliga texter har en oerhörd rikedom av ord till sitt förfogande. Det har givetvis alla engelska författare, men en vetenskaplig text vänder sig till andra forskare och dessa kan antas föfoga över ett större ordförråd än genomsnittspersonen. Författaren till källtexten utnyttjar verkligen engelskans stora rikedom på synonymer. Ordvariationen och den syntaktiska uppbyggnaden, med ganska långa meningar, många bisatser och satsvärdiga fraser ger texten en särpräglad stil. En översättare strävar givetvis efter att behålla källtextens stil. Även om det inte är så inspirerande att syssla med beräkningar av nominalkvot, meningslängd, LIX. mm., och även om resultaten inte är alldeles jämförbara mellan språken, tror jag att man kan ha en viss nytta av denna stilistiska matematik som ett hjälpmedel för att uppnå samma stilnivå på måltexten som på källtexten. När det gäller den här texten, som är skriven på en så flytande, ordrik och välformulerad engelska känns det extra viktigt att översättningen blir likvärdig.

Men även om en översättare bör sträva efter en naturlig ekvivalens kommer betydelsen först (Nida). Där kommer terminologin in. En facktext är oanvändbar om inte terminologin är korrekt. Motsatsen, en facktext med helt korrekt terminologi men språkligt undermålig är förmodligen också oanvändbar, men antagligen mindre vanlig.

8. Summary in English (saknas här)

9. Referenser

- Aischylos. Orestien. *Eumeniderna* Övers. av Zilliacus, Emil. 1947. Helsingfors: Holger Schillds förlag.
- Backman, Jarl. 1998. *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- British Museum Souvenir Guide. 1994. London: British Museum Publications Ltd
- Dahl, Östen. 1982. *Grammatik*. Lund: Studentlitteratur
- Faludi, Susan. 1992. *Backlash*. London: Vintage
- Hawking, Stephen. 1988. *A Brief History of Time. From the Big Bang to Black Holes*
- Hellspång, Lennart & Ledin, Per. 1997. *Vägar genom texten*. Lund: Studentlitteratur
- Ingo, Rune. 1990. *Från källspråk till målspråk*. Lund: Studentlitteratur
- Jørgensen, Nils & Svensson, Jan. 1986. *Nusvensk grammatik*. Malmö: Gleerups
- Ledin, Per. 1991. *Räknelära i stilistik*. Stockholms universitet.
- Linders, Tullia. 2003. *Vem är vem i antikens Grekland och i Romarriket*. Stockholm: Bokförlaget Prisma
- Longman Dictionary of English Language and Culture. 2002. Harlow: Pearson Education Limited
- Melin, Lars & Lange, Sven. 1995. *Att analysera text*. Lund: Studentlitteratur
- Nationalencyklopedins Internettjänst, Ne.se

Norstedts stora engelsk-svenska ordbok. 2000. Norstedts

Norstedts stora svensk-engelska ordbok. 2000. Norstedts

Nyström, Catharina. 2001. *Hur hänger det ihop?* Uppsala: Hallgren & Fallgren

Omberg, Margaret. 1976. *Scandinavian Themes in English Poetry*. Uppsala Universitet, s. 139-143

Pomeroy, Sarah B. 1975. *Goddesses, Whores, Wives & Slaves*. London: Random House, s. 57 - 78

Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. Harlow: Pearson Education Limited.

Språkbankens konkordanser. spraakbanken.gu.se

Spri rapport 481. 1999. *Metoder och principer i terminologiarbete*. Stockholm: Spris förlag

Svartvik, Jan & Sager, Olof. 1977. *Engelsk universitetsgrammatik*. Uppsala: Esselte

Venuti, Lawrence (ed). 2000. *The Translation Studies Reader*. London: Routledge

10. Bilagor

- Bilaga 1 Referensbindningar och satskonnektioner
- Bilaga 2 Översättning av presens particip
- Bilaga 3 Omberg, Margaret. 1976. *Scandinavian Themes in English Poetry*, s. 139-143
- Bilaga 4 Hawking, Stephen. 1988. *A Brief History of Time. From the Big Bang to Black Holes*.
- Bilaga 5 Faludi, Susan. 1992. *Backlash*, s. 9-12
- Bilaga 6 British Museum Souvenir Guide, s. 30-33.
- Bilaga 1

Referensbindningar och satskonnekationer

Women at Work

ny ny

1. By the late fifth century B.C., owing to the need for the safety afforded by city walls,
ny
urban living replaced farming for many Athenians.

ny ho (R) ny

2. **Thus, when** one compares Sparta to Athens, it is necessary to remember that the
ny hn(1) pr (2)
former never comprised more than a settlement of villages, **while** Athens was one of
pr(2) in (2) id (2) ko(2)
the largest Greek cities. hn (1)

3. The effect of urbanization upon women was to have their activities moved indoors,

di (1) id (R) sy (R) ny

and to make their labor less visible **and hence** less valued.

sy (R) ny

4. Urban living created a strong demarcation between the activities of men of the upper

id(1) di(3) ny ny

and lower classes, **as well as** between those of men and women. ge (4) id(3)

5. Men were free to engage in politics, intellectual and military training, athletics, and

id (4) ny ny the sort of business approved for gentlemen.

6. Some tasks were regarded as banausic and demeaning, befitting slaves rather than

in(4) ny ny ny ny citizens. ny

7. Naturally, a male citizen who needed income was unable to maintain the ideal **and**
mi (6) in (5)

was forced to labor in banausic employment.

in (6) id (6) in (6)

8. Women of the upper classes, excluded from the activities of the males, supervised

di (4)id (4) ko (5)hn (5) ny

and – **when** they wished – pursued many of the same tasks deemed appropriate to

pr (8) id (6) sy (6) slaves. id (6)

9. **Since** the work was despised, **so** was the worker.

sy (8) sy (6) in (9)

10. Women's work was productive, **but because** it was the same as slaves' work,

di (9) pr (10) di(9)

11. it was not highly valued in the ideology of Classical Athens.

id (10) sy (9) di (2)

12. The intimacy of the discussion between heroines and choruses of female slaves in

ny ny di (8)

tragedy and the depictions of mistress and slave on tombstones imply a bond between

ny sy(12) ny sy(12)

slave and free,

sy(12)

13. **for** they spent much time together

pr (12) ny

14. **and** their lives were not dissimilar.

in(13) in (10)

15. **Yet** the hostility engendered by women of the leisured class who did not work, **but** sy(8)

mi(10) sy

sat at home as idle parasites, is apparent in Xenophon's report of a conversation

sy(3)ny ny ny between Socrates and Aristarchus. ny ny

16. Aristarchus complains that, due to political turmoil following the establishment of

id (15) sp(15)

oligarchy, fourteen of his female relatives had moved into his house for protection

ny in(16)

17. **and** he cannot afford to maintain them.

pr(16) ny pr (16)

18. Socrates suggests that they be put to work:

id (15) sp(16) id (15) kn(15)

19. Aristarchus counters that they are freeborn ladies, not accustomed to working.

an (17) sp (18) id (18) sy(12) mi (18)

20. Socrates convinces Aristarchus that labor is not demeaning **and** that the women

id (18) sp (19) id (19) sy (18) kn (11) an(19)

themselves would be happier if employed productively. ny sy (19)

21. The women are put to spinning and weaving – skills they had learned as part of a

id (20) ny hn(21) pr(21)

gentlewoman's education, **in order to** be able to supervise slaves, **but** which they had

sy (19) id (8) id(12) pr(21) id (21)

never expected to be compelled to use for monetary gain.

ny

22 The result is an improvement in the dispositions of the women, as well as in the

in(21) sy (20) id (21)

attitude of the man of the house toward them.

in (16) sy(20) id (21)

23. We are led to understand that he kept them at these jobs permanently, **and** made a

ny pr (22) id (21) hn (21)in(21)

profit too.

24. We should keep in mind that Socrates' suggestions for the amelioration of Athenian

id (22) sp(20) in (15) di(11)

life were acceptable **only** to his own small circle, **and** that his disciple Xenophon was a

pr (24)ge (14)

theoretician, wealthy, and an exile.

25. **However**, the problems with which Socrates concerned himself were widespread,
In (24)ge(24) ny
and had been noted even in the Archaic period in the poetry of Hesiod and Semonides.

26. Women of all social classes worked mainly indoors or near the house **in order to**
hn (15) sy(23) sy (15) guard it.

27. They concerned themselves with the care of young children, the nursing of sick
pr (26) id(25)ny ny
slaves, the fabrication of clothing, and the preparation of food.
ny ny

28. The preparation of ordinary food was considered exclusively women's work.
di (27)hn (27)

29. During the siege of Plataea, **when** the city was evacuated, one hundred and ten
I in(24)
women were left behind **to cook** for the four hundred men remaining to defend the city.
an (27) sy (28) id (29)

30. The tasks enumerated by Homer for mortal women and goddesses are the same
ny mi (29) mi (30)
tasks pursued by women in Athens four hundred years later.
mi (30) sy (29)

31. The only technological advance facilitating women's work that can be detected in
ny id (28)
urban Athens was the improvement of the water supply in the late sixth century B.C.
(30) mi ho (31)

32. Transporting water in a pitcher balanced on the head was a female occupation.
in (31)sy (31)

33. **Because** fetching water involved social mingling, gossip at the fountain, and
ho (32)
possible flirtations, slave girls were usually sent on this errand.

di(2i) sy (33)

34. Women did not go to market for food,

id(30)ny

35. **and** even now they do not do so in rural villages in Greece.

pr (34) pr(34)

36. The feeling that purchase or exchange was a financial transaction too complex for
ny

women, **as well as** the wish to protect women from the eyes of strangers and from

an (35) id (36)

intimate dealings with shopkeepers, contributed to classifying marketing as a man's in

(34) mi (34) kn (32)

occupation.

37. Wealthier women were distinguished by exercising a managerial role, **rather than**

di (36) ny

performing all the domestic work themselves.

sy (27)

38. Xenophon wrote a treatise elevating household management to the status of a

id (24) ny in (37)

science

ny

39. According to the Oeconomicus, the wise husband will teach this science to his

sy (38) ny id (38)

young bride.

ny

40. The husband and wife are to have a partnership, he performing the outdoor work,

mi(38) sy(39) ny pr (39) ny

including bringing food and wool and other commodities, she supervising the transformation

ny pr(39) in (38)

of the raw materials into a finished product.

hn(40)

41. The good wife, according to Xenophon, has a favorable relationship with her slaves,

an (40) id (38)in(11)mi(33)

but even more onerous duties than they, **since** she bears the responsibility of caring for in (37)

pr 41) pr(41) in (40)

the household's possessions.

di (38)

42. The Socratic principle that knowledge is virtue is given practical application.

di(25) in(39) ny in (40)

43. The wife who masters the science of economics has **so** greatly improved herself that

an (41) mi (39) in (42)

Socrates pays her the ultimate compliment:

mi(42) pr(43) ny

44. he says that she displays “a masculine mind.”

pr(43) id(43) sy(43)

45. Poorer women, even citizens, went out to work, most of them pursuing occupations

kn (37)in(30) mi(40) pr (45)sy (40)

that were an extension of women's work in the home.

ny (32)

46. Women were employed as washerwomen, as woolworkers, and in other clothing

mi(45) sy (45) ho(45) ho (45) ho(45)

industries.

47. They also worked as vendors, selling food **or** what they had spun or woven at home.

pr(46) sy (46) ho(46) id(47) ho (46) id (45)

48. Some women sold garlands they had braided.

an(47) mi(47)

49. Women were **also** employed as nurses of children and midwives.

mi(48) sy (47) ho(45) ho (45)

50. One woman is depicted on a vase as a vase painter,

id(49) ny

51. **but** it is impossible to determine from such a portrayal **whether** she was a citizen.

in (50) pr(50) id (45)

52. An important source for our knowledge of the occupations pursued by women is the

ny hn(49) id(50)

dedications that freedwomen made to Athena **when** they were released from obligations

ny kn (41) ny pr(52) to their former owners.

53. It was customary to offer a silver cup valued at one hundred drachmas,

in(52)

54. **and** lists of the dedicators , with their origins and occupations, survive.

in(52) id (52)

55. The respectable occupations available to these freedwomen are not noticeably more

id (54) id (52) numerous or diverse **than** those open to citizens.

in (45) id (51)

56. **Although** some prostitutes acquired a transitory wealth, few women became rich by

ny id(52) ny

working.

in(55)

57. A few metic women did engage in large-scale financial transactions.

di(56) ny in(56)

58. **but** it was very unusual for a citizen woman to do so.

kn(57) pr(57)

59. Women could not buy or sell land.

mi(58) in(57)

60. Athenian law restricted women and minors to contracts valued at less than a

di(31) id (59) in (59) ny

medimnus of barley

ny

61. (a medimnus could sustain a normal family for six days).

id (60)

62. In the fifth and fourth centuries, Athenian women could acquire property through

mi (60) sy(59) ny

their dowries, or by gift, or by inheritance as sisters, cousins, nieces, and aunts, though not probably as mothers.

63. Some women were acutely aware of financial matters,

mi(62) mi(57)

64. **but** their property was nevertheless managed by male guardians.

id (63) ny

65. The Athenian provisions are in stark contrast to those of Sparta and Gortyn, which

sy (60)

gave women real control over their property.

mi (63) in(64) id(64)

Satskonnektioner

Bindningstyp	Antal	Procent
Additiv	13	28
Temporal	4	9
Komparativ	16	35
Kausal	13	28
Summa	46	100

Konnektiver/100 makrosyntagmer 70

Konnektiver/100 ord 3,8

Referensbindningar

Identitetsbindningar	Antal	Procent
Identitet	42	21
Modifierad identitet	25	13
Delidentitet	15	7
pronominalisering	22	11
antecedent	6	3
ellips	0	0
återställning	0	0
synonymi	30	15

Semantiska bindningar

kontrast	2	1
komparation	4	2
hyponymi	8	4
hypernyymi	5	2

co-hyponomi	0	0	
specificering	4	2	
generalisering	2	1	
co-specificering	0	0	
Inferens	33	17	
Summa bindningar	198	100	
Bindningar per makrosyntagm		3	
Binndningar per 100 ord			16,6

Bilaga 2

Översättning av presens particip

Sida	Rad	Engelska	Svenska
57		covering	som rörde
		eliminating	att förhindra
		strengthening	stärka
		including	inklusive
58		living	som bodde
		taking	som intar
		relying	som... förlitar
		believing	som tror
		concerning	om vad som
60		not supporting	som inte stöder
		against trusting	för att tro
		in seeing	genom att se till
		in preserving	genom att bevara
61		resulting	som blev följden
		in attracting	när det gällde att attrahera
		providing	ny mening, Båda såg till att...
		profaning	att ha vanhelgat
		claiming	att fria
		regarding	rörande
		concerning	som gällde
62		by relinquishing	genom att avstå
		concerning	rörande
		representing	föreställande